

ВНУТРІШНЯ СТРУКТУРА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ГАЛУЗЕЙ ПРОМИСЛОВОСТІ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

INTERNAL STRUCTURE OF ECONOMIC SECURITY OF INDUSTRIES IN THE SYSTEM OF ENSURING ECONOMIC SECURITY OF THE STATE

У статті розглянуто внутрішню структуру економічної безпеки галузей промисловості в системі забезпечення економічної безпеки держави, складники та показники економічної безпеки галузей промисловості, що її формують. Досліджено внутрішню структуру і систематизовано складові частини економічної безпеки галузей промисловості: фінансову, виробничо-технологічну, інноваційну, інформаційну, енергетичну, кадрову, інвестиційну, ринкову, експортну, імпорتنу безпеку, що дає змогу емпірично досліджувати функціонально-динамічний вплив ідентифікованих складників та їхніх показників і стан економічної безпеки галузей промисловості. Виявлено, що економічна безпека галузі промисловості є багатоконпонентним поняттям, загальний рівень якого формується як комплекс рівнів та окремих компонентів, що поєднані між собою і формують її загальний рівень. Окреслено теоретичні засади формування та відбору показників економічної безпеки галузі.

Ключові слова: економічна безпека, галузі промисловості, структура, забезпечення економічної безпеки, економічна безпека держави, безпека галузей промисловості.

В статье рассмотрены внутренняя структура экономической безопасности

отраслей промышленности в системе экономической безопасности государства, составляющие и показатели экономической безопасности отраслей промышленности. Исследована внутренняя структура и систематизированы составляющие экономической безопасности отраслей промышленности: финансовая, производственно-технологическая, инновационная, информационная, энергетическая, кадровая, инвестиционная, рыночная, экспортная, импортная, что дает возможность практически исследовать функционально-динамическое воздействие идентифицированных составляющих и их показателей на состояние экономической безопасности отраслей промышленности. Выведено, что экономическая безопасность отрасли является многокомпонентным понятием, общий уровень которого формируется как комплекс уровней и отдельных компонент-показателей, которые соединены между собой и формируют ее общий индекс.

Ключевые слова: экономическая безопасность, отрасли промышленности, структура обеспечения экономической безопасности, экономическая безопасность государства, безопасность отраслей промышленности.

УДК 330.341.2:338.242

DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.46-6>

Денисов О.Є.

к.е.н., докторант

Університет економіки та права «КРОК»

Denisov Oleg

University of Economics and Law "Krok"

The internal structure of economic security of industries in the system of economic security of the State, components and indicators of economic security of industrial sectors is considered in the article. The internal structure and systematized components of economic security of industrial sectors are investigated: financial, production technological, innovation, information, energy, personnel, investment, market, export, import security, which allows to To investigate the functional dynamic impact of identified constituents and their indicators and the State of economic security of industries and found that economic security industry is a multi-concept general level of which Formed as a complex, a combination of levels and individual indicators that are interconnected and form its overall level. Theoretical foundations for the formation and selection of indicators for determining the level of economic security of each of the components of the economic security of the industry, development of the model for determining the level of economic security of the industry and further Quantitative and qualitative analysis methods and determining the level of economic security of the industry. The definition and essence of these components is given, which allows to investigate complex dangers and threats in all spheres of industry functioning in order to identify, analyze and assess threats and destructive changes in the system functioning of the industry, change of influence Environmental factors, their forecasting, planning and development of an effective complex of countering and ensuring economic safety of the industry in the conditions of changing the domestic and foreign market conditions and crisis events of the national and world Economy. The results of the study were allowed to identify and systematize the main indicators of economic security of the state and level Economic security of the industry and can be used in the process of modeling and calculating the level of economic security as separate components and the overall level of economic security of the industry in the system of ensuring economic security of the State.

Key words: economic safety, industry, structure, economic security, state economic safety, security of industries.

Постановка проблеми. Дослідження проблематики економічної безпеки галузі в системі забезпечення економічної безпеки держави потребує визначення її внутрішньої структури, класифікації та систематизації складників економічної безпеки галузі й показників, що їх формують. Складники економічної безпеки галузі значною мірою пов'язані із забезпеченням сировинними, матеріальними ресурсами підприємств галузі, рівнем і станом кадрового забезпечення, рівнем технологій, що використовуються, станом організації виробничо-технологічного процесу, рівнем організації виробництва, інноваційними, інвестиційним процесами, що відбуваються в галузі, ринковими

чинниками та позиціями галузі на внутрішньому і на зовнішніх ринках та іншими чинниками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання внутрішньої структури економічної безпеки галузей промисловості в системі забезпечення економічної безпеки держави детально та глибоко досліджували у своїх працях З. Варналій, Н. Владюк, О. Волков, З. Герасимчук, К. Горячева, М. Денисенко, В. Кириленко, Є. Овчаренко, Е. Олейников, Д. Покришка, А. Сухоруков, О. Ладок та інші провідні науковців.

Утім, незважаючи на глибину та ґрунтовність проведених наукових пошуків та напрацювань, питання вивчення, формування внутрішньої струк-

тури економічної безпеки галузей промисловості в системі забезпечення економічної безпеки держави та систематизації функціональних складників і показників, що її формують, залишається недостатньо вивченим та обґрунтованим, що й визначає необхідність подальших наукових досліджень.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження внутрішньої структури економічної безпеки галузей промисловості в системі забезпечення економічної безпеки держави та систематизація функціональних складників та показників.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зазначимо, що виробнича діяльність підприємств галузей та ефективність, результат упроваджених ними виробничих процесів здійснюють найбільш вагомий вплив на функціонування та розвиток галузей помисливості, отже виробничо-технологічний складник економічної безпеки характеризує стан виробничої та технологічної безпеки галузей промисловості. Виробничою безпекою галузі є такий стан, за якого може бути забезпечене максимально ефективно використання наявних виробничих потужностей та виробничого потенціалу, забезпечується випуск рентабельної конкурентоздатної продукції, забезпечується процес системного відтворення і модернізації виробничих фондів, зростання інноваційного рівня виробництва – впровадження нових видів інноваційних процесів і випуск інноваційної продукції.

Технологічний складник виробничої бази визначає технологію, спосіб виробництва продукції, що застосовується у галузі, та включає: видобуток і обробку сировини, застосовані технології, методи й засоби переробки, використання ресурсів, у тому числі матеріальних, кадрових, енергетичних, у процесі виробництва продукції, технологію, побудову та управління процесами виробництва продукції.

Технічний складник визначає стан та рівень технічного парку (обладнання машин, устаткування та комунікаційних мереж), що використовуються галуззю в процесі вироблення кінцевого продукту на всіх циклах виробництва.

Показниками виробничо-технологічного складника економічної безпеки є показники обсягів виробництва в натуральному та грошових вимірах, показники приросту обсягів виробництва та їхньої динаміки, показники матеріаломісткості продукції її енергоємності, матеріаломісткості, рівня трудовитрат, коефіцієнти рівня автоматизації виробництва. Наступною групою показників є показники, що визначають рівень прогресивності технологій, а саме: фондоозбросеність, енергоозбросеність праці, середній вік технологічних процесів, що застосовуються, структуру технологічних процесів, частку застосованих інноваційних технологій у загальному випуску продукції, енергетичну витратність процесу виробництва, коефіцієнт використання сировини та матеріалів.

Технічний рівень устаткування визначається такими показниками, як надійність та довговічність обладнання, його продуктивність та виробнича потужність, середній вік його експлуатації, частка інноваційних нових видів обладнання в його загальному обсязі, частка застарілого обладнання в загальному обсязі, частка автоматизованого обладнання в загальному обсязі, рівень механізації праці та питома вага матеріаломісткості, енергоємності виробництва [1, с. 65–67]. Загалом виробничо-технологічний складник економічної безпеки галузі характеризує стан виробництва галузі: їх виробничої бази – обсягів, темпів, динаміки виробництва, наявності всіх видів матеріальних, фінансових, кадрових, інтелектуальних ресурсів, рівень конкурентоспроможності продукції; технічне забезпечення підприємств галузі а саме стан їхньої технічної бази – обладнання, устаткування, комунікаційних мереж, обслуговуючих систем, транспортних засобів, ступінь їх зносу, рівень модернізації та оновлення, потужність, енергоємність і т. д.; стан та рівень технологій виробництва, що застосовується для виготовлення продукції у галузі, її рівень, якість та оптимальність організації процесів виробництва продукції на всіх стадіях виробничого процесу, якість управління цими процесами і відповідність цього рівня світовому рівню та існуючим міжнародним стандартам.

Наступним складником є інноваційний складник економічної безпеки галузі – здатність генерувати, розвивати, залучати, впроваджувати, комерціалізувати та відтворювати інновації в окремих сферах та галузях народного господарства. Інноваційний складник економічної безпеки галузі передусім характеризується показниками значної дифузії: поширення інновацій технічного, техніко-технологічного виду в межах підприємств тієї чи іншої галузі як окремих країн, так і на міжнародному ринку.

За визначенням Є.А. Олейникова [2, с. 240], інноваційна безпека як стан – це наявність певних економічних, виробничих, технологічних умов, які дають змогу національній економіці держави ініціювати та здійснювати нововведення на власній основі; як процес – це сукупність дій та механізмів, що регламентують створення і підсилення умов ефективного науково-технічного розвитку економіки. На думку М.П. Денисенко та О.І. Волкової [3, с. 65–72], інноваційна безпека держави є здатністю її науково-інноваційного потенціалу визначати та генерувати якісні зрушення в національній економіці, протистояти зовнішнім техніко-технологічним загрозам та гідно презентувати інновації країни на світовому ринку технологій. А.І. Сухоруков [4, с. 122] визначає інноваційну безпеку як здатність та можливість вітчизняних науково-інноваційних та виробничих структур генерувати інновації, наукові відкриття і винаходи, впроваджувати їх та приймати активну участь у світовому інноваційному розвитку.

На думку Д.С. Покришки [5, с. 83–91], в умовах глобалізації світового економічного середовища розвиток країни та її економічна безпека тісно пов'язані зі станом та розвитком її інноваційної діяльності, можливістю створювати та залучати інновації.

Стан інноваційного та науково-технічного розвитку є основою технологічних укладів світових економік. Сьогодні економіки провідних країн світу функціонують у межах п'ятого укладу, основою якого є комп'ютеризація, цифрові, інформаційні та телекомунікаційні технології; з 2030 р. очікується початок шостого технологічного укладу, що, за прогнозами світових інноваційних досліджень, буде сформовано на основі активного розвитку біотехнологій, генної інженерії, нанотехнологій, штучного інтелекту та ін. [6, с. 24]. Водночас значна частина галузей у країнах, що розвиваються, ще досі перебувають у межах четвертого та третього укладів, заснованих на видобутку та первинній обробці сировини руд кольорових металів та чорної металургії, органічної та неорганічної хімії.

До основних показників інноваційної безпеки галузі потрібно віднести такі показники, як: активність процесів проведення фундаментальних прикладних досліджень НДДКР на замовлення підприємств галузі; активність інноваційної діяльності на підприємствах галузі; динаміка дифузії (поширення) інновацій на підприємствах галузі; придбання інноваційних технологій, придбання обладнання: впровадження інноваційних процесів на виробництві, управлінні; впровадження продуктивних інновацій; отримання ліцензій, патентів на інновації; активність придбання ліцензій, патентів, активність продажу ліцензій, патентів. Важливим у забезпеченні високого рівня інноваційного та науково-технічного складників економічної безпеки галузі є активізація трансферу технологій. Важливим ефективним напрямом є реалізація міжгалузевих масштабних інноваційно-інвестиційних проектів за рахунок створення консорціумів та альянсів. Значним чинником, що здатен підвищити рівень інноваційної безпеки галузі, є створення передумов для перетікання капіталів та інвестицій від сировинних до високотехнологічних галузей та створення на рівні галузей кластерів, здатних поєднати високотехнологічні та традиційні підприємства, що об'єднуються за принципом єдиного виробничого циклу в межах певних галузей.

Наступним складником економічної безпеки галузі є енергетичний. Основою галузі, що забезпечує її виробничий процес і є її рушійною силою, є забезпечення ресурсами енергії. Відповідно до цього, «енергетична безпека є загальною сукупністю всіх наявних та залучених енергетичних ресурсів, що необхідні для її функціонування, та здатністю держави їх мобілізувати та залучити в необхідному обсязі» [7, с. 45]. Отже, енергетичний

складник економічної безпеки галузі проявляється у: забезпеченні підприємств галузі в потрібному для їх функціонування обсязі паливно-енергетичними ресурсами; наявності в країні власного енергетичного потенціалу; доступі до енергетичних ресурсів національного виробництва та підприємств галузі; вартості енергетичних ресурсів – вітчизняних та імпортованих; стабільності забезпечення даними енергетичними ресурсами підприємств галузі.

Відповідно до цього, основними показниками енергетичного складника економічної безпеки галузі є: забезпеченість енергетичними ресурсами, доступність та безперервність постачання енергетичних ресурсів, вартість енергетичних ресурсів, ефективність використання енергетичних ресурсів, використання енергоефективних та відтворювальних технологій, диверсифікація джерел забезпечення енергетичними ресурсами.

Наступним складником економічної безпеки галузі є фінансовий. При цьому в різних дослідженнях фінансова безпека визначається як поняття, стан, як процес, як категорія. У самих визначеннях та векторах дослідження цього поняття спостерігається певна відсутність єдності та загального спільного розуміння. Проте найчастіше, на думку значної частини науковців, фінансова безпека визначається як складник, що повною мірою відповідає її сутності. Так, безпечним є стан фінансово-кредитної сфери, що є збалансованим та здатним забезпечувати ефективне функціонування економіки країни та її економічне зростання [8, с. 123]. Безперечно, фінансова безпека держави має безпосередній та важливий вплив на рівень та стан економічної безпеки галузі, оскільки кожна галузь є підсистемою загальної економічної системи; водночас на стан та рівень економічної безпеки галузі значно впливає фінансово-економічна безпека підприємств відповідної галузі, які є мікроекономічним рівнем загальної економічної системи.

Відповідно до цього, можна визначити фінансову безпеку галузі як такий стан фінансових ресурсів галузеутворюючих суб'єктів, що забезпечує максимально ефективно їх залучення, використання та відтворення у вигляді фінансових ресурсів і фінансового капіталу та оборотних коштів із метою підвищення стійкості галузі до внутрішніх та зовнішніх загроз, підвищення конкурентоспроможності галузі й максимізації фінансового ефекту від фінансово-господарської діяльності підприємств галузі.

Основними показниками економічної безпеки галузі є: забезпеченість фінансовими ресурсами, фінансова стійкість галузі, рентабельність операційної діяльності, результативність фінансово-господарської діяльності (прибуток), достатність обігових коштів, капіталізація внутрішніх фінансових ресурсів, можливість та вартість залучення зовнішніх фінансових ресурсів.

Наступним складником економічної безпеки галузі є кадровий (демографічно-соціальний) [9, с. 28–33]. Кадровий складник економічної безпеки галузі визначає наявність та можливість залучення у виробничий процес необхідних фахівців із високим сучасним рівнем освіти та необхідним досвідом і продуктивної робочої сили певної кваліфікації, що має необхідний рівень освіти та фізичний стан і здатна забезпечити ефективний розвиток підприємств галузі на сучасному економічному рівні та безперервний процес економічного відтворення.

Загрозами та небезпеками кадрового складника економічної безпеки в освітній сфері є: погіршення загальної якості освіти; погіршення рівня якості професійної освіти; недостатність підготовки працівників робочих кваліфікацій; низький рівень соціального захисту працівників; міграція талановитих людей за межі країни; відтік продуктивної робочої сили; недостатній рівень зростання продуктивності праці; низький рівень доходів працівників; застаріла матеріальна база професійних навчальних закладів; невідповідність запропонованих в освітніх закладах спеціальностей потребам ринку; фактична відсутність профільних галузевих освітніх закладів, що готують фахівців; відсутність розроблених сучасних стандартів на професії з урахуванням реальних потреб галузей.

Одним із вагомих чинників неможливості повноцінного відтворення робочої сили є її низька вартість, основним складником якої є заробітна плата працівників. В Україні на одного працівника вона є найнижчою порівняно з європейськими країнами та країнами СНГ та найменшою у структурі виробничих витрат. Відповідно, це не стимулює працівника до продуктивності праці, збереження робочого місця, дотримання трудової дисципліни та підвищення власної кваліфікації й зумовлює необхідність пошуку вищих заробітків за межами своєї держави та спеціальності.

Наступним складником економічної безпеки галузі є інформаційний. У загальному контексті інформація – це відомості про осіб, явища, події, предмети, факти процеси, що мали місце в будь-якій сфері життєдіяльності суспільства.

Інформація та інформаційна безпека галузі є проміжним невидимим полем, мембраною між галуззю країни, її підприємствами та зовнішньо-економічним та внутрішнім економічним ринком. Внутрішня інформація галузі, що є інформацією про стан внутрішніх ресурсів, є інформацією яка задовольняє потреби в матеріальних, технологічних кадрових та інших ресурсах і через продаж продукції на внутрішньому ринку стимулює збут основної маси продукції і надходження фінансових ресурсів. Зовнішнє поле є стимулом для розвитку розкриваючи нові горизонти та можливості інтеграції на зовнішньоекономічні ринки. Зовнішнє

поле несе в собі репрезентативне навантаження, оскільки має проінформувати світову економічну спільноту про можливості і пропозиції, які надає галузь у світовій ринковій співпраці.

Водночас галузь має формувати внутрішнє поле економічної безпеки, яке полягає в активному інформаційно-аналітичному обміні з постачальниками, конкурентами, підрядниками, державними контролюючими та регулюючими органами, суспільними і громадськими організаціями, ЗМІ та іншими організаціями [10, с. 320]; формувати інформаційні комунікації з потенційними споживачами продукції галузі, оскільки обсяг внутрішнього ринку формується саме спільнотою всіх наявних та потенційних покупців і обсягом спожитих товарів, благ.

Наступним складником економічної безпеки галузі є ринковий (внутрішньоекономічний). Поняття внутрішньоекономічного складника, безперечно, пов'язане із сутністю галузі та галузевого ринку. Ринок є поняттям динамічним, що знаходиться у постійному стані змін його кон'юнктури, співвідношення між попитом та пропозицією, змінами попиту споживачів та їхньою купівельною спроможністю, загальним економічним станом у країні та іншими чинниками. Важливим є фактор постійних змін на ринку самої галузі, як розвиваються підприємства, що її становлять, які мають життєві цикли та на яких етапах життєвих циклів знаходиться галузь.

Велике значення у дослідженні економічної безпеки галузі мають рівень монополізації внутрішнього ринку країни та рівень монополізації галузей, оскільки він здійснює значний вплив на стан розвитку та рівень конкурентоспроможності галузей.

Уважаємо, що, оскільки галузевий ринок пов'язаний зі специфікою розвитку окремих галузей економіки, його характеризують дві основні групи показників: наявність та динаміка циклічних коливань і стан життєвого циклу галузі. Кожна галузь має свої показники темпів зростання, обсягу виробництва та реалізації й інших чинників. Різні етапи зростання відображають різні стани галузевого ринку на протязі життєвого циклу галузі. За ознаками зростання на ринку галузі можуть бути молодими, зрілими та такими, що зникають, новими та традиційними. Кожна галузь складається із сукупності виробників, що об'єднані спільним виробництвом товару чи послуги та сировиною, базовою технологією виробництва, іншими складниками. Між виробниками галузі існує значний рівень внутрішньої конкуренції, оскільки обсяг внутрішнього ринку, що займає підприємство, та стабільність збуту продукції є основою продуктивного економічного розвитку і створює засади для росту та виходу з відповідною продукцією на зовнішні міжна-

родні ринки. Проте саме внутрішній ринок із його співвідношенням попиту та пропозиції, стійкою моделлю переваг споживачів та часткою підприємств на ринку є основою їхньої економічної діяльності, оскільки, передусім, визначає, що, як, в якій кількості, за якою якістю та ціною та для кого виготовляти і реалізувати на ринку.

На наше переконання, ринковий внутрішній економічний складник економічної безпеки галузі відображає стан та рівень економічної безпеки галузевого ринку і визначає зміни в економічному стані галузі відносно рівня та обсягів реалізації підприємств галузі та конкуренції, що існує між ними, за спільний ринок збуту продукції. Під час визначення безпеки галузевого ринку важливим є визначення та прогнозування можливих утрат у результаті зміни економічного стану галузі, динаміки змін усередині галузі та у співвідношенні з іншими галузями і стану економіки країни у цілому.

Наступним складником економічної безпеки галузі є інвестиційний. Інвестиційна безпека галузі визначається, з одного боку, привабливістю підприємств галузі для інвесторів, як внутрішніх, так і зовнішніх, а з іншого – здатністю до ефективного використання залучених інвестиційних ресурсів.

За загальним визначенням, інвестиційна безпека галузі характеризується оптимальним та необхідним для її продуктивного розвитку обсягом залучених інвестицій, які дають змогу підприємствам галузі ефективно розвиватися та мати довгострокову позитивну динаміку росту, забезпечує впровадження інновацій та активізацію промислово-технічного розвитку підприємств галузі, підвищення рівня конкурентоздатності підприємств галузі як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринку.

Одним із негативних чинників, що суттєво впливає на рівень інвестиційного складника економічної безпеки галузі, є значне погіршення стану основних фондів і виробничих потужностей підприємств галузей економіки та дисбаланс у структурі інвестицій, оскільки переважна їх частина спрямована на низько- та середньотехнологічні галузі, на структури фінансового сектору та сектору торгівлі, при цьому високотехнологічні галузі практично не мають інвестиційних ресурсів і не мають можливості для масштабної модернізації, оновлення та потужного інноваційного розвитку, внаслідок цього в галузях зберігається низькотехнологічна структура виробництва, відсутній необхідний рівень капіталомісткості. Основними загрозами, що значно впливають на рівень інвестиційного складника економічної безпеки галузі, є: відсутність керованості процесу перетікання капіталів; відсутність сприятливого інвестиційного клімату; відсутність необхідних пропорцій між споживанням та нагромадженням, що не дає змоги задіяти внутрішні інвестиційні ресурси; відсутність інституційного

забезпечення процесів акумулювання та залучення внутрішніх інвестиційних ресурсів та інфраструктури, необхідної для перетікання капіталів; недостатній розвиток фондового ринку та інститутів спільного інвестування; низька якісна структура іноземних інвестицій; системне руйнування банківської системи країни; відсутність інноваційної спрямованості інвестицій; недостатній приріст інвестицій в основний капітал промислових підприємств; зниження частки нагромадження капіталів у ВВП; висока вартість залучення ресурсів; недостатній рівень інвестування в нематеріальні активи; недостатній рівень захисту приватної власності та інвесторів; активізація шахрайських схем із незаконним привласненням інвестованих ресурсів; падіння обсягів виробництва; наслідки світової економічної кризи; значна залежність від кон'юнктури зовнішніх фінансових ринків; негативний вплив чинників внутрішньої політичної нестабільності; спад на світових економічних ринках; низький рівень конкурентоспроможності продукції вітчизняних галузей; значний зовнішній борг країни та вагомі обсяги короткострокових зобов'язань у його структурі; неефективність економічної структури країни та значні ресурсні витрати виробництва на підприємствах провідних галузей країни; значний вплив зовнішніх чинників кон'юнктури ринку; недостатня мобільність та обсяг внутрішніх ресурсів, необхідних для формування внутрішніх інвестицій; фактична відсутність необхідних інститутів спільного інвестування та їх нерозвиненість; відсутність необхідних умов та механізмів для активізації механізмів акумулювання заощаджень та спрямування, перетворення їх на інвестиції; вплив іноземних ТНК на підприємства вітчизняних галузей; фактори політичної нестабільності, що значно знижують рівень економічної безпеки галузей.

Експортний складник економічної безпеки галузі визначає спроможність підприємств галузі експортувати конкурентоздатні товари, послуги, технології та знання на зовнішні економічні ринки та ефективно їх реалізувати тривалий час, займаючи певну частку світового експорту.

Серед найвагоміших загроз експортному складнику економічної безпеки галузі можна назвати такі: сировинний характер вітчизняного експорту; загострення конкуренції на світових ринках; активізація регіоналізації та сегментації міжнародного ринку; низька конкурентоспроможність вітчизняних товарів і послуг; низький технологічний рівень виробленої продукції; відсутність для просування товарної продукції сертифікатів якості, відповідності тощо; неконкурентна ціна на продукцію у відношенні «ціна – якість»; квотування та інші обмеження на обсяги експорту; обмеження експорту з країнами-споживачами (практична відсутність поставок продукції у розвинені країни, проте активізація поставок сировини); відсутність або низь-

кий ступінь промислової обробки природної та мінеральної сировини.

Імпортний складник економічної безпеки галузі полягає у досягненні такого стану зовнішньоекономічних відносин, який передбачає зміну характеру, якісного, кількісного та вартісного складу зовнішніх импортних операцій із метою залучення до країни необхідних ресурсів і технічно-технологічних інновацій.

Імпортний складник економічної безпеки галузі визначає ступінь залежності стану та рівня виробничих потужностей підприємств галузі від постачання і використання сировини, матеріалів, обладнання, технологій і готової продукції імпортного виробництва, що залежить від кон'юнктури світового ринку, ціноутворення, товарної політики та зміни валютних курсів.

Отже, систематизовано й уніфіковано складники, що впливають на економічну безпеку галузі: фінансовий, кадровий, енергетичний, інформаційний, виробничо-технологічний, інноваційний, інвестиційний, ринковий (внутрішньоекономічний), експортний, імпортний. Приведено визначення та категорійний апарат цих складників, що дає змогу комплексно дослідити наявні небезпеки і загрози в усіх сферах функціонування галузей із метою виявлення, аналізу та оцінки загроз і деструктивних змін у підсистемах функціонування галузі, зміни впливу чинників зовнішнього середовища, їх прогнозування, здійсненні планування й розроблення дієвого комплексу протидії та забезпечення економічної безпеки галузі в умовах зміни кон'юнктури внутрішнього і зовнішнього ринків та кризових явищ вітчизняної й світової економіки. Результати проведеного дослідження дали змогу визначити та систематизувати основні показники економічної безпеки галузі за кожним із функціональних складників економічної безпеки, що дає можливість здійснити як кількісний, так і якісний аналіз стану та рівня економічної безпеки галузі й може бути використаним у процесі моделювання та розрахунку рівня економічної безпеки як окремих складників, так і загального рівня економічної безпеки галузі в системі забезпечення економічної безпеки держави.

Важливою стратегічною метою є зміна структури імпорту з метою імпортування інноваційних технологій, розробок високотехнологічної продукції й обладнання та структурна перебудова економіки, що здатна задовольнити потреби власного ринку товарами масового споживання та продуктами харчування власного виробництва, адже для цього є всі необхідні ресурси та їх значна цінова перевага порівняно з імпортними, але для цього необхідно розвивати вітчизняні галузі виробничої сфери, виробництво товарів широкого споживання.

Забезпечення імпортої безпеки галузі потребує активної співпраці відповідних державних

органів країни та міжнародних організацій зі стандартизації для опрацювання відповідних безпечних для країни та прийнятних для міжнародного ринку систем стандартизації, що дасть змогу адаптувати галузі країни до умов конкурентного ринкового співробітництва та визначить захисні бар'єри у вигляді антидемпінгового, компенсаційного та спеціального регулювання.

Висновки з проведеного дослідження.

У результаті проведених досліджень розглянуто внутрішню структуру економічної безпеки галузей промисловості в системі забезпечення економічної безпеки держави, складники та показники економічної безпеки галузей промисловості, що її формують. Проведене із застосуванням функціонального та комплексного підходів концептуальне дослідження внутрішньої структури складників і показників економічної безпеки галузі дало змогу визначити, систематизувати основні складники економічної безпеки галузі, визначити їх ознаки, характеристики та окреслити основні загрози та чинники впливу, що їх формують. Це дає можливість окреслити теоретичні засади для формування та відбору показників індикаторів для визначення рівня економічної безпеки кожної зі складників економічної безпеки галузі, розроблення моделі визначення рівня економічної безпеки галузі та проведення подальших емпіричних досліджень із застосуванням кількісних і якісних методів аналізу та визначення рівня економічної безпеки галузі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Горячева К.С. Фінансова безпека підприємства, сутність та місце в системі економічної безпеки. *Економіст*. 2003. № 8. С. 65–67.
2. Олейникова Е.А. Экономическая и национальная безопасность : учебник. Москва, 2005. 768 с.
3. Волкова О.І., Денисенко М.П. Економіка й організація інноваційної діяльності. Київ : Професіонал, 2004. 960 с.
4. Сухоруков А.І., Ладюк О.Д. Фінансова безпека держави. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 189 с.
5. Покришка Д.С. Технологічна конкурентоспроможність економіки України на світовому ринку. *Стратегічна панорама*. 2006. № 2. С. 83–91.
6. Герасимчук З.В., Владюк Н.С. Економічна безпека регіону: діагностика та механізм забезпечення : монографія. Луцьк, 2006. 244 с.
7. Кириленко В.І. Інвестиційна складова економічної безпеки : монографія. Київ, 2005. 232 с.
8. Овчаренко Є.І. Система економічної безпеки підприємства: формування та цілепокладання : монографія. Лисичанськ, 2015. 483 с.
9. Райзберг Б., Лозовский Л., Стародубцева Е. Современный экономический словарь. Москва : ИНФРА-М, 2001. 480 с.
10. Варналій З.С. Економічна безпека. Київ : Знання, 2009. 647 с.

REFERENCES:

1. Horiacheva K. S. (2003) Finansova bezpeka pidpriemstva, sutnist' ta mistse v systemi ekonomichnoi bezpeky. [Financial security of the enterprise, the essence and place in the system of economic security]. *Ekonomist*. no. 8, pp. 65-67.
2. Olejnykova E. A. (2005) *Ekonomycheskaia y natsyonal'naia bezopasnost': uchebnyk*. [Economic and national security]. Moskva. (in Russian)
3. Volkova O. I., Denysenko M. *Ekonomika j orh-anizatsiia innovatsijnoi diial'nosti* [Economics and organization of innovation activity]. Profesional, Kyiv. (in Ukrainian)
4. Sukhorukov A. I., Ladiuk O. D. (2007) *Finansova bezpeka derzhavy* [Fmansova is a no-nonsense powerhouse]. Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv. (in Ukrainian)
5. Pokryshka D. S. (2006) Tekhnolohichna konkurentospromozhnist' ekonomiky Ukrainy na svitovomu rynku. [Technological competitiveness of Ukrainian economy in the world market]. *Stratehichna panorama*. no. 2, pp. 83-91.
6. Herasymchuk Z. V., Vladiuk N. S. (2006) *Ekonomichna bezpeka rehionu: diahnostyka ta mekhanizm zabezpechennia* [Economic security of the region: diagnosis and mechanism of ensuring]. Luts'k. (in Ukrainian)
7. Kyrylenko V. I. (2005) *Investytsijna skladova ekonomichnoi bezpeky*. [Investment component of economic security]. Kyiv. (in Ukrainian)
8. Ovcharenko Ye. I. (2015) *Systema ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva: formuvannia ta tsilepokladannia* [The system of economic security of the enterprise: Ford and goal-setting]. Lysychans'k. (in Ukrainian)
9. Rajzberh B., Lozovs'kyj L., Starodubtseva E. (2001) *Sovremennyj ekonomycheskyj slovar'* [Modern Economic Dictionary]. YNFRA-M, Moskva. (in Russian)
10. Varnalij Z. S (2009) *Ekonomichna bezpeka* [Economic security]. Znannia, Kyiv. (in Ukrainian)